

Сумський державний педагогічний університет ім. А.С.Макаренка

Факультет іноземної та слов'янської філології

Кафедра англійської філології та лінгводидактики

Павлюченко Алла Віталіївна

**КОМУНІКАТИВНА КАТЕГОРІЯ ТОЛЕРАНТНОСТІ В
АНГЛОМОВНОМУ ПАРЕНТАЛЬНОМУ ДИСКУРСІ**

Галузь знань 01 Освіта/Педагогіка

Спеціальність 014 Середня освіта. Мова і література (англійська)

Спеціалізація 014.021 Англійська мова і література

Освітня програма Середня освіта (Англійська мова і література)

Кваліфікаційна робота

на здобуття освітнього ступеня магістра

Науковий керівник

_____ В.В. Козлова,

кандидат філологічних наук,

завідувач кафедри англійської філології

та лінгводидактики

«__» _____ 20__ року

Виконавець

_____ А.В. Павлюченко

«__» _____ 20__ року

Суми 2021

Sumy Makarenko State Pedagogical University
The Department of Foreign and Slavonic Philology
The Chair of English Philology and Linguodidactics

Pavliuchenko Alla Vitaliivna

**COMMUNICATIVE CATEGORY OF TOLERANCE IN ENGLISH
PARENTAL DISCOURSE**

Field of Study 01 Education/Pedagogics

Program subject area 014 Secondary Education. Language and Literature
(English)

Study program 014.021 English Language and Literature

Educational program Secondary Education
(English Language and Literature)

Graduation Project

Supervised by

Associate Professor

Kozlova V.V.

Performed by

Pavliuchenko Alla

Sumy 2021

ЗМІСТ

ВСТУП.....	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КАТЕГОРІЇ ТОЛЕРАНТНОСТІ В АНГЛОМОВНОМУ ПАРЕНТАЛЬНОМУ ДИСКУРСІ.....	9
1.1. Поняття категорії толерантності	9
1.2. Система різнорівневих мовних засобів вираження комунікативної категорії толерантності.....	14
1.3. Статус парентального дискурсу в сучасній комунікативно- дискурсивній парадигмі лінгвістичних досліджень	17
1.4. Комунікативні стратегії та тактики у толерантній комунікації....	21
Висновок до розділу 1	25
РОЗДІЛ 2. СТРАТЕГІЇ І ТАКТИКИ РЕАЛІЗАЦІЇ КАТЕГОРІЇ ТОЛЕРАНТНОСТІ В КООПЕРАТИВНІЙ ВЗАЄМОДІЇ В АНГЛОМОВНОМУ ПАРЕНТАЛЬНОМУ ДИСКУРСІ.....	27
2.1. Стратегія гармонізації як засіб репрезентації комунікативної категорії “толерантність” в англomовному парентальному дискурсі	27
2.2. Стратегія прийняття як засіб репрезентації комунікативної категорії “толерантність” в англomовному парентальному дискурсі.....	32
Висновок до розділу 2	36
РОЗДІЛ 3. СТРАТЕГІЇ І ТАКТИКИ РЕАЛІЗАЦІЇ КАТЕГОРІЇ ТОЛЕРАНТНОСТІ В КОНФЛІКТНІЙ ВЗАЄМОДІЇ В АНГЛОМОВНОМУ ПАРЕНТАЛЬНОМУ ДИСКУРСІ	37
3.1. Стратегія подолання конфлікту як засіб репрезентації комунікативної категорії “толерантність” в англomовному парентальному дискурсі.....	37
3.2. Стратегія знаходження консенсусу як засіб репрезентації комунікативної категорії “толерантність” в англomовному парентальному дискурсі.....	41

Висновок до розділу 3	45
ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ.....	46
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	49
СПИСОК ІЛЮСТРАТИВНИХ ДЖЕРЕЛ.....	53
МЕТОДИЧНИЙ ДОДАТОК.....	54
SUMMARY.....	59

ВСТУП

Проблема толерантності стала однією з найбільш актуальних і широко запитаних у всьому світі. Вона обговорюється на різних рівнях, у різних аспектах, включає пласт різноманітних питань, пов'язаних із взаєминами людей.

Дослідженням феномену толерантності займається ціла низка гуманітарних дисциплін та міждисциплінарних напрямів. У сучасних лінгвістичних студіях толерантність визначається, як універсальна категорія для формування комунікації та впливу на її механізми та результати.

Великий інтерес науковців викликає вивчення специфіки парентальної комунікації. Відбувається комплексне дослідження комунікативних стратегій і тактик англомовного парентального спілкування (А.А. Бігарі, В.В. Козлова, Л.В. Солощук).

Актуальність дослідження пояснюється необхідністю подальшої розробки проблеми дискурсивних реалізацій комунікативної категорії толерантності в різних типах дискурсу, зокрема і в межах англомовного парентального дискурсу.

Об'єкт дослідження: комунікативна категорія “толерантність” в англомовному парентальному дискурсі.

Предмет дослідження: стратегії й тактики реалізації категорії толерантності в кооперативній та конфліктній взаємодії в англомовному парентальному дискурсі.

Мета дослідження: встановити особливості реалізації стратегій і тактик толерантності в кооперативній та конфліктній взаємодії в англомовному парентальному дискурсі.

Для досягнення окресленої мети дослідження необхідно виконати перелік завдань:

1. Уточнити поняття категорії толерантності.

2. Схарактеризувати статус парентального дискурсу в сучасній комунікативно-дискурсивній парадигмі лінгвістичних досліджень.

3. Визначити комунікативні стратегії та тактики толерантної комунікації та систему мовних засобів її вираження.

4. Виявити та схарактеризувати стратегії і тактики реалізації категорії толерантності в кооперативній взаємодії в англомовному парентальному дискурсі.

5. Виявити та схарактеризувати стратегії і тактики реалізації категорії толерантності в конфліктній взаємодії в англомовному парентальному дискурсі.

Теоретичне значення дослідження полягає в тому, що воно є внеском у подальший розвиток теорії комунікації та розробку тактико-стратегічного потенціалу репрезентації комунікативної категорії толерантності в англомовному парентальному дискурсі.

Практичне значення дослідження визначається можливістю використання її результатів та теоретичних положень на лекційних і семінарських заняттях з комунікативної лінгвістики, лінгвопрагматики.

Новизна дослідження полягає у тому, що вперше було виділено та проаналізовано комплекс стратегій і тактик реалізації комунікативної категорії толерантності в англомовному парентальному дискурсі на матеріалі англомовних художніх творів британських та американських авторів XX-XXI століття.

Матеріалом дослідження слугували дискурсивні фрагменти – мікродіалоги спілкування між членами родини, виокремлені методом суцільної вибірки з художніх творів англомовних авторів XX – початку XXI століть.

У роботі були використані наступні **методи дослідження**:

- *інтерпретаційно-текстовий аналіз*, що послуговував для виділення фрагментів реалізації комунікативної категорії «толерантність» в англомовному парентальному дискурсі;

- *метод дискурс-аналізу*, що застосовувався для виявлення типологічних особливостей англомовного парентального дискурсу;

- *описово-аналітичний метод*, який полягає у критичному вивченні науково-теоретичних джерел із проблематики дослідження;
- *метод прагматичного аналізу* застосовувався для виявлення стратегій та тактик реалізації комунікативної категорії «толерантність» в англomовному парентальному дискурсі;
- *метод лексико-семантичного та лексико-граматичного аналізу*, що забезпечили виявлення особливостей вербальної репрезентації стратегій і тактик реалізації комунікативної категорії «толерантність» в англomовному парентальному дискурсі;
- *метод лінгвістичної інтерпретації даних* – пояснення, системний опис та всебічне тлумачення лінгвістичного значення результатів дослідження, формулювання основних висновків роботи.

Структура та обсяг роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, списку використаних джерел, додатків та резюме англійською мовою.

У **вступі** обґрунтовано актуальність та новизну проблематики дослідження, визначено мету, об'єкт та предмет, методи дослідження, а також обґрунтовано теоретичне та практичне значення нашого дослідження.

У **першому розділі “Теоретичні засади дослідження комунікативної категорії толерантності в англomовному парентальному дискурсі”** представлена основна концепція дослідження особливостей реалізації комунікативної категорії «толерантність» в англomовному парентальному дискурсі. Встановлено статус англomовного парентального дискурсу в сучасній комунікативно-дискурсивній парадигмі лінгвістичних досліджень, уточнено поняття комунікативної категорії толерантності, схарактеризовано мовленнєві акти, тактики та стратегії толерантної комунікативної поведінки.

У **другому розділі “Стратегії і тактики реалізації категорії толерантності в кооперативній взаємодії англomовному парентальному дискурсі»** встановлено стратегії і тактики реалізації комунікативної категорії

“толерантність” та схарактеризовано особливості їх вербальної репрезентації в ситуаціях кооперативної взаємодії в англомовному парентальному дискурсі.

У третьому розділі **“Стратегії і тактики реалізації категорії толерантності в конфліктній взаємодії в англомовному парентальному дискурсі”** встановлено стратегії і тактики реалізації комунікативної категорії “толерантність” та схарактеризовано особливості їх вербальної репрезентації в ситуаціях конфліктної взаємодії в англомовному парентальному дискурсі.

Загальні висновки представляють основні результати наукового дослідження.

Завершує роботу список використаної літератури, список ілюстративних джерел, додатки та резюме англійською мовою.

Апробація результатів дослідження: матеріали дослідження були представлені в тезах на IV Всеукраїнській науковій інтернет-конференції «Діалог мов і культур у сучасному освітньому просторі» 12 листопада 2020 року та в статті «Стратегія подолання конфлікту як засіб репрезентації комунікативної категорії «Толерантність» в англомовному парентальному дискурсі», яка опублікована в збірнику статей студентів і магістрантів «Актуальні питання філології та методології».

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КАТЕГОРІЇ ТОЛЕРАНТНОСТІ В АНГЛОМОВНОМУ ПАРЕНТАЛЬНОМУ ДИСКУРСІ

1.1. Поняття категорії толерантності

Продовж останніх років питання толерантності все частіше стає предметом дослідження. Тож, проблема толерантності стала предметом вивчення педагогів, філософів, психологів. Поняття толерантність є розповсюдженим по всьому світу. Слово «толерантність» виникло з латинської мови і значить терпимість. Цей термін характеризує терпимість до іншого світогляду та способу життя.

Відповідно до Декларації принципів толерантності, схваленої Генеральною конференцією ЮНЕСКО(1995), «...толерантність означає поважання, сприйняття та розуміння багатого різноманіття культур нашого світу, форм самовираження та самовиявлення людської особистості...» [13]. Згідно декларації, без толерантності не може бути миру, а без миру неможливий розвиток.

Відома дослідниця Г. Солдатова виокремлює критерії толерантності, такі як, рівність; взаємоповага, терпиме ставлення до різних груп; рівні можливості для участі в політичному житті всіх членів суспільства; свобода віросповідання; співпраця і солідарність у вирішенні загальних проблем; позитивна лексика тощо [36]. Разом з тим, до критеріїв толерантності можна віднести: самопізнання, гуманізм, принциповість, самооцінка, самоконтроль та інші.

Аналізуючи толерантність з точки зору соціальних установок, знань, якісних рис та інструментальних умінь, О. Грива критеріями толерантності визначає такі інтегративні характеристики особистості, як терпимість, емпатійність, комунікативність, емоційну стабільність, соціальну активність, достатній рівень культури та освіти, достатній рівень розвитку мислення [7].

Врешті, до критерій толерантності можна віднести толерантні емоції та толерантні вчинки.

Тож, толерантність є багатоплановим феноменом, що перебуває в колі інтересів гуманітарних наукових розвідок із філософії, соціології, політології, психології, релігієзнавства, культурології, теорії комунікації, етнографії, мовознавства. Це визначає розмаїття значень цього терміна і передбачає багатоаспектність вивчення відповідного феномену. У межах лінгвістичних досліджень дискусійним залишається питання щодо категоріального статусу толерантності [24].

У різних лінгвістичних дисциплінах термін “толерантність” трактується досить широко і споріднюється з такими поняттями, як ввічливість і політкоректність.

І. А. Стернін визначає толерантність як «позитивну моральну якість людини», що передбачає наявність у свідомості ментальної («толерантної») установки на «терпимість до думок, переконань і форм поведінки іншої людини», і визначає міжособистісно-поведінковий статус даної категорії [39]. Тобто, за даними І. А. Стерніна толерантність – це терпіння до іншого, чужого, несхожого.

За Ф. С. Бацевичем, комунікативна толерантність – «комплексне поняття, яке включає в себе дотримання законів, правил, конвенцій, постулатів, максимум неконфліктного спілкування, культури мовлення, усіх складників категорії ввічливості та багатьох інших чинників міжособистісної інтеракції із застосуванням засобів мови» [4]. Безсумнівно, незнання та недотримання законів та правил є однією з головних причин великої кількості комунікативних невдач.

О. М. Лопухов вважає, що толерантність – це терпимість до різноманітних поглядів, характерів, традицій, звичок, ідейних переконань, вірувань, цінностей. Інше значення толерантності полягає у відсутності або ослабленні реакції організму на який-небудь несприятливий фактор в результаті зниження його чутливості до впливу ззовні [30].

Н. Асташова говорить, що толерантність це - шанобливе ставлення до чужої думки, оцінка вчинків і поведінки інших людей, готовність до розуміння і співробітництва у вирішенні питань міжособистісної, групової та міжнаціональної взаємодії [3].

У цьому аспекті досить змістовним по своїй суті є погляд О. Асмолова: «Толерантність являє собою норму цивілізованого компромісу між конкуруючими культурами і готовність до прийняття іншої логіки та поглядів, виступає як умова збереження різноманітності, історичного права на відмінність, несхожість...» [2]. Здійснений аналіз, дає змогу дійти висновку, що толерантність являється взаємодією та гармонією між собою та навколишнім світом.

За даними Е. Виноградової, комунікативна толерантність є головною особливістю людини, що проявляється в терпимості, безконфліктності та витримці, довірі й здатності тихо і без роздратування приймати особливості других людей [11].

У сучасному суспільстві, толерантність є необхідною, без якої не може бути ні миру, ні демократії, ні подальшого розвитку та процвітання. Також толерантність необхідна у взаємовідносинах як між окремими людьми, так і в сім'ї та в суспільстві в цілому.

Толерантність необхідна у всіх сферах життя, на кожному рівні, тому що вона відіграє життєво важливу роль у встановленні миру і любові, від найменшої до найвищої одиниці суспільства [14]. Разом з тим, толерантність необхідна, як у взаєминах між окремими особами, у сім'ї, так і у суспільстві. Маємо на увазі, на роботі, в університеті, в школі чи в магазині треба сформувати атмосферу толерантності.

У результаті, поняття толерантності можна пояснювати по-різному, однак, ми вважаємо, що толерантність – це інтегративна риса людини.

Розподіл людей на толерантних та інтолерантних досить умовний. Кожна людина у своєму житті вчиняє як толерантно, так й інтолерантно. Однак схильність поводити себе так чи інакше може стати стійкою особистісною

рису. Толерантна особистість відрізняється від інтолерантної. Цих відмінностей досить багато: знання самого себе, відповідальність, здатність до емпатії, орієнтація на себе [32].

Інтолерантну особистість також можна охарактеризувати наступними показниками: неприйняття, байдужість, нехтування, нерозуміння, стан життєвої невдоволеності, нестримність, агресивність, конфліктність, дратівливість, гнів, відсторонення, зневага, презирство, тривожність, вимогливість, маніпулювання тощо [8]. Разом з тим, толерантна особистість породжує довіру, а інтолерантна породжує лише негативні емоції, такі як: гнів та прикрість.

Виокремлюють такі види толерантності: політична, етнічна, расова, релігійна, гендерна, вікова, фізіологічна, освітня, географічна, міжкласова, сексуально-орієнтована та маргінальна толерантність. Водночас, інтолерантність проявляється в таких формах, як: етноцентризм, упередження, забобон, дискримінація, ксенофобія, екстремізм, націоналізм і тероризм [41].

Також існує два підходи до тлумачення толерантності: «негативна толерантність» і «позитивна толерантність». «Негативна толерантність» передбачає ігнорування того, що людині не подобається або є не звичним в іншій людині. «Позитивна толерантність» є категорією, яка, перш за все, пов'язана з самореалізацією і самовдосконаленням людини, і займає вищий рівень розвитку цивілізації. «Позитивна толерантність» - це не просто терпимість, а й намагання зрозуміти, розглянути світ іншої людини [10].

Тож, у лінгвістиці не існує загальноприйнятого визначення толерантності. На сьогодні, науковці не можуть дати точної думки про категоріальний статус толерантності.

Та все ж, категорія толерантності вже давно становить інтерес для дослідників. Так, І.А. Стернін [39] вивчав толерантність як комунікативну категорію.

Комунікативна категорія – це категорія мовного спілкування, що являє собою сукупність установок і правил мовної поведінки в даному товаристві, і яка бере участь у організації і/або регулюванні комунікативного процесу.

Комунікативна категорія має певну структуру, власний комунікативний зміст і вербальні та невербальні засоби вираження цього змісту [15].

Однією з найгрунтовніших праць у царині дослідження поняттєвого апарату комунікативної толерантності в цілому є робота воронезького лінгвіста Йосипа Стерніна.

Найважливішим аспектом толерантності, як виділяє Стернін є саме – комунікативний – здатність особистості і суспільства в цілому до нормативного, етикетного, безконфліктного, гармонійного спілкування, формування у неї лінгвокультурної спільності в цілому, вміння слухати співбесідника і поважати його думку, зберігати спокій в суперечці або конфлікті, вміння етикетно вести і міжособистісну суперечку, і публічну дискусію. Отже, толерантність – це досягнення компромісу, консенсусу, подолання та попередження конфліктів [39]. Згідно з цим, толерантність - це готовність до компромісу та співпраці, довіра та доброзичливості.

Комунікативна категорія толерантності утверджує напрямок необхідного ставлення до людей і їх світогляду в цілому, включає в себе такі ціннісні орієнтири, як неконфліктність, повагу, прагнення зрозуміти і долучитися до культури іншої людини, і спрямована на регуляцію мовної поведінки комунікантів [43]. Таким чином, толерантність має на меті досягти взаємного розуміння, не звертаючись до насилля та пригнічення людської гідності.

Більшість дослідників підкреслюють мовленнєву категорію толерантності та її категоріальний статус. Толерантність, як ментальна установка має два основних аспекти прояву – діяльнісний – у формах поведінки, діях людей по відношенню один до одного і комунікативний – у формах міжособистісного, міжгрупового і міжнаціонального спілкування [34].

Якщо розглянути комунікативну категорію толерантності з точки зору парентального підходу, то предметом є парентальна толерантність у відносинах між різними членами сім'ї. Парентальна толерантність має на меті знаходження

консенсусу між батьками та дітьми, тактика в розв'язанні конфліктних ситуацій та беззаперечне запобігання їм.

На основі викладених фактів, ми можемо зробити висновок про те, що на даний момент неможливо уявити теперішній та подальший розвиток суспільства без опори на принцип толерантності. Як уже вказувалося раніше, толерантність – це інструмент регулювання міжособистісних стосунків, а саме терпимість до іншої думки, культури, оцінки, поведінки.

1.2. Система різнорівневих мовних засобів вираження комунікативної категорії толерантності

Комунікативну категорію толерантності репрезентовано набором різнорівневих мовних засобів вираження.

Відповідно до даних, лінгвістичними маркерами толерантності виступають:

На лексико-семантичному рівні:

- Лексика з нейтральним або позитивно конотативним значенням для позначення представників;

Однією з відмінних рис англомовного дискурсу є вживання лексики з нейтральною або позитивною конотацією, що апелює до позитивних почуттів адресата з метою викликати сильні емоції. Лексика позитивної конотації використовується під час утішання, заспокоєння, підбадьорення, але так само і під час побутового спілкування.

- Евфемізми;

В сучасному розумінні евфемізм – це пом'якшений, двозначний перифрастичний вислів, який замінює неприємний для комунікантів вираз [9].

Один із способів прояву евфемізмів як засіб вираження мовної толерантності - вживання слів із загальним значенням - явище, при якому використовується загальний термін, що вимагає специфікації в своєму контексті, що відноситься до табуйованого об'єкту і, отже, виконує свою функцію в якості евфемізму щоб уникнути спірних тем. Такі заміни

випливають з недомовленості, є евфемізмами зі значенням від загального до конкретного [43].

- Семантико-прагматична варіативність модальних дієслів і модальних конструкцій виявляє ознаки спонукальності;

Разом із тим ряд дослідників відзначає недостатню вивченість семантичної сторони категорії модальності, що пов'язана з прагматичним аспектом, із людським фактором, із суб'єктивною оцінкою мовцем висловлювального змісту. Модальність розглядається нами як семантико-прагматична категорія, «складна структура якої визначається в першу чергу тим, що в ній знаходить мовне відображення, творчий характер особистості, що відображає у своїй свідомості відношення повідомлюваного до об'єктивної дійсності» [26].

Таким чином, модальні компоненти висловлювання відображають мінливі норми людської свідомості, особливо в таких сферах, як парентальний дискурс, де людський чинник особливо яскраво виражений.

На рівні граматики:

- Риторичні запитання;

Риторичні запитання, тобто питання, яке ставиться не з метою отримання відповіді, а з метою афористичного узагальнення загальновідомої або очевидної думки. Таким чином реалізується комунікативна категорія «толерантності» [14].

- Суперлатив;

➤ Морфолого-синтаксичні засоби передачі об'єктивної та суб'єктивної модальності

На рівні стилістики:

- Непрямі звернення;
- Повтор;

Було виявлено, що повтор використовується для підкреслення певної

інформації, для закріплення її у свідомості цільової аудиторії. Повтор використовується декілька разів із метою створення сильного експресивного ефекту на слухачів, і напряду реалізовує категорію «толерантності».

➤ Посилення.

Серед синтаксичних засобів виокремлюють такі як: повтор, риторичне питання, перелічення, наведення прикладів для аргументації, хіазм, анафора як засоби репрезентації комунікативної категорії «толерантність».

Хіазм, як засіб репрезентації комунікативної категорії «толерантність» застосовується для підсилення тієї чи іншої частини речення; щоб позбутися монотонності; з метою привертання уваги читачів чи слухачів до додаткової інформації, яка міститься в реченні, щоб підсилити її [14]. Завдяки використанню хіазму, глибокі та важкі думки виражаються дуже простими словами.

Такий синтаксичним засіб, як анафора використовується для створення певного ритму, для смислового підкреслення думок, які здаються найбільш значущими, для об'єднання в єдине ціле конструкцій, що відрізняються синтаксичною будовою [14]. За допомогою анафори, мовці можуть підвищити їх експресивну виразність та надати більшої емоційності в їхнє мовлення.

Було досліджено наступні групи лексики:

- 1) слова, що утворені префіксальним шляхом;
- 2) слова, що утворені суфіксальним шляхом;
- 3) префіксально-суфіксальним шляхом;
- 4) слова, утворені шляхом словоскладання [14].

За походженням серед розглянутої лексики виділяємо такі групи:

- 1) книжна лексика;
- 2) термінологія;
- 3) клішовані формули;
- 4) фемінітиви та гендерно-нейтральна лексика.

За словотвірними особливостями також виділяємо декілька груп лексичних засобів репрезентації комунікативної категорії «толерантність», а саме:

- 1) слова, утворені префіксальним шляхом;
- 2) слова, утворені суфіксальним шляхом;
- 3) слова, утворені шляхом словоскладання.

Категорія толерантності на вербальному рівні представлена широким набором частин мови, а саме: іменники (Nouns), дієслова (Verbs), прикметники (Adjectives), прислівники (Adverbs), займенники (Pronouns).

Такі частини мови, як прийменники, сполучники, числівники, артиклі, як показав здійснений аналіз, не беруть участі в репрезентації комунікативної категорії «толерантність» [24].

Отримані результати свідчать про основні групи лексичних засобів репрезентації комунікативної категорії «толерантність» в англomовному дискурсі. Дослідження показало, що за морфологічними властивостями найбільш активно для репрезентації комунікативної категорії «толерантність» використовуються іменники та прикметники.

1.3. Статус парентального дискурсу в сучасній комунікативно-дискурсивній парадигмі лінгвістичних досліджень

У сучасній науці часто використовується термін «дискурс». На сьогоднішній день, це один із основних понять лінгвістики.

Проте варто підкреслити, що у лінгвістиці не існує єдиного визначення цього поняття, адже дискурс – складне та багатогранне явище, яке і на сьогоднішній день викликає багато суперечок та питань у дослідників [34].

Поняття «дискурс» викликає труднощі, тому що воно має попит в різних дисциплінах, таких, як: лінгвістика, соціологія, філософія, психолінгвістика, та інші.

Н. Д. Арутюнова зазначила, що “дискурс – це зв’язний текст у сукупності з екстралінгвістичними – прагматичними, соціокультурними,

психологічними та іншими факторами; це текст, що узятий у подієвому аспекті; це мовлення, яке розглядається як цілеспрямована соціальна дія, як компонент, що бере участь у взаємодії людей та механізмах їх свідомості (когнітивних процесах)” [1]. За повідомленням Н. Д. Арутюнової, дискурс це сукупність письмових чи усних текстів та ситуації їх створення та актуалізації.

Парентальний дискурс залишається тією сферою, яка все більше становить інтерес для дослідників. З цієї причини, сімейно-побутова сфера спілкування вивчається сучасними дослідниками. Такі дослідники, як Л.В. Солощук [37], А.А. Бігарі [6], В.В. Козлова [26] присвятили низку досліджень для аналізу деяких типових сімейних комунікативних ситуацій.

В.В. Козлова говорить, що англomовний парентальний дискурс- це особистісно орієнтована комунікативна взаємодія батьків та дітей, де метою батьків є виховання та соціалізація дитини, підготовка її до виконання певних соціальних ролей, а також передання знань, розвиток здібностей, сприяння набуттю вмінь та навичок соціального життя [20].

Учасниками парентального дискурсу є батьки (або інші особи, що їх замінюють) та діти (нащадки).

Парентальний дискурс репрезентує неофіційну інтелектуально емоційну взаємодію пов'язаних близькими родинними зв'язками комунікантів, що характеризуються асиметричністю статусно-рольових та вікових параметрів та мають спільний тезаурус, з огляду на спільність ретроспективного й перспективного життєвого досвіду, та спілкуються на основі розмовної мови, яка характеризується спонтанністю й нефіксованістю форм вираження [26]. Тож, емоції можна назвати головним компонентом парентального дискурсу.

Метою парентального дискурсу, що репрезентує неофіційну інтелектуально емоційну взаємодію комунікантів (батьків та дітей), які характеризуються асиметричністю статусно-рольових та вікових параметрів, є виховання члена суспільства як підготовка до виконання певних соціальних ролей, а також передача знань, розвиток здібностей, набуття вмінь та навичок.

Також метою сімейного спілкування є моральна підтримка, обмін інформацією, планування спільної діяльності та організація побуту [23].

Серед завдань англомовного парентального дискурсу варто виділити настанову на конструктивну та неконфронтаційну взаємодію батьків і дітей, що гарантовано забезпечить успішне та ефективне вирішення завдань виховання.

Тож, парентальне спілкування передбачає нівелювання батьками свого вищого статусу з метою створення паритетності в комунікації.

Дитина від самого початку життя приймає активну участь у мовленнєвому житті родини і формується як дискурсивна особистість. Соціалізація дитини відбувається в межах сім'ї, а тому виховання повністю залежить від стратегій, які обирають батьки чи опікуни [18].

Від шляху, який обрали батьки при вихованні дитини залежить її подальший розвиток як дискурсивної особистості та учасника комунікативних процесів в цілому [6].

Тому, англомовний парентальний дискурс — це особистісно-орієнтована комунікативна взаємодія, яка відбувається в сімейно-побутовій сфері спілкування, де учасники комунікації — батьки й діти реалізують свої асиметричні й статусні ролі [19].

Л.В. Солощук вважає, що у разі спілкування за схемою «батьки і діти – рівноправні партнери», в родинних стосунках існує настанова на кооперативність спілкування і залучення дітей до внутрішньородинного обговорення таких тем, як планування та організація життя родини, формування стилю життя, рішення щодо матеріальних витрат тощо. Саме в родині дитина отримає перший досвід того, як вербальна комунікація може впливати на міжособистісні стосунки [37].

Тож, діти спостерігають і запам'ятовують, те, як за допомогою мовлення можна переконувати, здійснювати контроль з метою підтримування гармонійних стосунків.

Родинний дискурс реалізується між мовцями, що споріднені шлюбними чи кровними зв'язками. Характерними рисами такого спілкування є

діалогічність, зверненість, ситуативність, спонтанність, побутовість та неформальність [19].

Для парентального дискурсу притаманними є неформальність та емоційність.

Тематичний репертуар англомовного парентального дискурсу, тобто теми спілкування батьків та дітей характеризуються різноманітністю та відсутністю фіксованості й визначається комунікативними потребами інтерактантів та статусно-рольовою специфікою їхньої міжособистісної взаємодії [21].

Комунікація у родині відбувається у формі діалогу, тобто для дискурсу родинного спілкування характерна діалогічність. Діалогу між членами родини притаманна своєрідна внутрішня спільність партнерів, наявність єдиного предмету бесіди та певної свободи обміну думками.

Спілкування носить побутовий характер та не має чітко регламентованих норм чи форм, тому часто може варіюватися відповідно до встановленої протягом років «малої культури» родини, яка утворюється з традицій та атмосфери всередині та поза родинним колом [16].

Формуючись та розвиваючись у спілкуванні, стосунки людей є одним із факторів, що визначають характер та хід комунікації: від того, як вони складаються, залежить структура діалогу, використані засоби, дистанція по відношенню до співрозмовника і саме бажання вести розмову.

Під час спілкування членів англомовної родини виникають різноманітні комунікативні ситуації.

Взаємостосунки у сім'ї є соціальним конструктом, при якому можливі як позитивні, так і конфліктні взаємодії. У випадках неправильного та неповного розуміння виникають непорозуміння серед комунікантів.

Англомовний конфліктний парентальний дискурс – конфліктно спрямоване міжособистісне спілкування батьків та дітей, під час якого «порушується гармонія стосунків комунікантів на підґрунті наявності уявного

чи реального протиріччя» [42]. Англомовний конфліктний парентальний дискурс характеризується тривожністю, невдоволенням та агресією.

Соціалізація індивіда як головна мета та завдання батьків має багатогранну природу та часто протікає в межах конфліктно-забарвлених ситуацій з відтінком мовленнєвого впливу або спонукання. Характерною ознакою є гостре протистояння конфліктуючих на основі зіткнення конфронтуючих точок зору. Конфліктна стратегія реалізується через тактики невизнання, осуду, залякування, вольового натиску, байдужості, інформування, звинувачення [16].

Комунікативна ситуація відвертого спілкування – це модель інтеракції членів сім'ї з домінуванням стратегії відвертості, яка реалізується дискурсивними тактиками, направленими на викриття секретів та потаємних почуттів учасників комунікації, відповідно до їхніх симетричних/асиметричних відносин.

Спілкування мовців у ситуаціях відвертого спілкування в англомовному родинному дискурсі на відміну від інших ситуацій і типів дискурсу надає інтерактантам унікальні можливості щирого висловлення думок і передачі емоцій.

1.4. Комунікативні стратегії та тактики у толерантній комунікації

Для опису комунікативної категорії толерантності в англомовному парентальному дискурсі використовуються поняття комунікативних стратегій і тактик.

Поняття комунікативних стратегій і тактик досліджували такі зарубіжні та вітчизняні лінгвісти, як О. С. Іссерс [18], Т. А. ван Дейк [12] та інші. Проте, наразі немає однозначного визначення цих термінів.

На думку Ф. С. Бацевича, стратегія – це комплекс комунікативних дій, спрямованих на досягнення комунікативної мети, що включає планування побудови процесу мовленнєвої інтеракції, який безпосередньо залежить від

особистостей комунікантів та умов, у яких відбувається спілкування, та реалізацію плану бесіди [5].

О. С. Іссерс говорить що, комунікативна стратегія включає не лише планування процесу мовленнєвої комунікації, що залежить від умов спілкування й особистостей комунікантів, а також реалізацію цього плану. Саме тому комунікативну стратегію можна визначити як комплекс мовленнєвих дій, скерованих на досягнення поставлених комунікативних цілей [18].

У роботі Т. А. ван Дейка зазначено, що стратегією є організація послідовних дій, яка включає до свого складу цілі взаємодії. Стратегії дозволяють здійснити вибір, за допомогою якого досягають обраних цілей.

Комунікативна стратегія - це план, або вектор, мовної поведінки, що виражається у виборі системи продуманих поетапних мовних дій; лінія мовної поведінки, прийнята з урахуванням усвідомлення комунікативної ситуації загалом і спрямована на досягнення кінцевої комунікативної мети. Кожна комунікативна стратегія характеризується певним набором мовних тактик [29].

Отже, комунікативна стратегія передбачає комплекс заходів, необхідних для досягнення цілей.

На сьогодні нема загальноприйнятої, чітко визначеної типології комунікативних стратегій. Тому що, існує велика кількість комунікативних ситуацій, у кожній з яких мовці використовують комунікативні стратегії.

Кожна зі сторін у конфлікті обирає форму поведінки, якої дотримується упродовж конфліктної взаємодії. Вибір стратегії зумовлений індивідуальними особливостями та соціальними установками учасників конфлікту [28].

Поняття стратегії та тактики тісно пов'язані між собою. Адже, комунікативна тактика - це одна чи кілька дій, що сприяють реалізації стратегії.

Комунікативна тактика - це конкретний мовний хід у процесі здійснення мовної стратегії, спрямований на вирішення приватного комунікативного

завдання конкретного етапу. Конкретна тактика дозволяє змінювати хід спілкування [29].

На думку О. С. Іссерс, стратегія не лише складається з набору тактик, а й визначає їх загальний напрям [18]. У межах однієї стратегії можна використовувати декілька тактик.

Наразі, існує небагато стратегій. Вони визначають основний маршрут дискурсу – від задуму комунікації до його реалізації [27].

Тактик існує значна кількість, що використовуються для забезпечення гнучкості комунікації. У діалогах мовці часто спираються до двозначних тактик, які можуть бути кооперативними і конфліктними залежно від того, у межах якої стратегії їх використовують.

Засобом реалізації тієї чи тієї комунікативної тактики постає мовленнєвий акт, що потрактовують як таку функційну одиницю послідовних дій, що «сприяє вирішенню локального чи глобального завдання під контролем стратегії» [12].

Мовленнєвий акт – це мовленнєва дія, що здійснюється згідно з принципами і правилами мовленнєвої поведінки, прийнятими в даному суспільстві. Теорію «мовленнєвих актів» розвивав відомий учений-американський логік і філософ Джон Серль.

У своїй статті “Класифікація іллокутивних актів” Дж.Серль започаткував універсальну класифікацію мовленнєвих актів. Він визначив найважливіші лінгвістично значущі параметри, за якими розрізняються мовленнєві акти. Дж. Серль виокремлює п'ять типів мовленнєвих актів: репрезентативи чи асертиви, директиви, комісиви, експресиви, декларації [35]. Основними ознаками мовленнєвих актів є цілеспрямованість та конвенціональність.

За класифікацією Дж. Серля: репрезентативи зобов'язують мовця нести відповідальність за істинність висловлювання; директиви змушують адресата зробити дещо; комісиви зобов'язують виконати певні дії у майбутньому або дотримуватися певної лінії поведінки; експресиви виражають психологічний

стан мовця, характеризують міру його відвертості; декларативи встановлюють відповідність між пропозиційним змістом висловлювання та реальністю [35].

Головними характеристиками мовленнєвих актів є інтенціональність, цілеспрямованість та конвенціальність.

Отримані результати свідчать про те, що вибір мовленнєвого акту залежить не лише від інтенції мовця, а й від відносин між комунікантами.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 1

Поняття толерантність є актуальним по всьому світу. Тому, проблема толерантності стала предметом вивчення педагогів, філософів, психологів та інших науковців. Дослідники різних культур пояснюють категорію толерантності по різному.

Здійснений аналіз, дає змогу дійти висновку, що толерантність – це повага та сприймання багатого різноманіття культур нашого світу. Толерантність являє собою шанобливі зв'язки з чужою думкою та діями інших людей. Отже, толерантність це терпимість до різних поглядів, думок, характерів, традицій, звичок, ідейних переконань, вірувань чи цінностей.

Існує умовний розподіл людей на толерантних та інтолерантних. Інтолерантність – є антонімом до слова толерантність, що виражає нетерпимість до інших людей. Ми можемо поводити себе, як толерантно, так і інтолерантно. Однак, толерантна особистість відрізняється від інтолерантної тим, що вона відповідальна, стримана, не конфліктна, здатна до емпатії та завжди орієнтується на себе.

Важливе значення науковці також надають категоріальному статусу толерантності. Толерантність вивчається як комунікативна категорія. Отримані результати свідчать про те, що, комунікативна категорія толерантності має певну сукупність установок і правил мовної поведінки в суспільстві. Комунікативні категорії впорядковують розуміння про норми та порядки комунікації, незліченна кількість категорій перетинаються. Отже, головна мета комунікативної категорії толерантності – це організація та регулювання комунікативного процесу.

Комунікативну категорію толерантності репрезентовано набором різнорівневих мовних засобів вираження. На лексико-семантичному рівні комунікативна категорія толерантності представлена лексикою з нейтральним або позитивно конотативним значенням, евфемізмами, модальними дієсловами та модальними конструкціями. На рівні граматики – риторичними запитаннями, суперлативами. На рівні стилістики посиленнями, повторами та

непрямими зверненнями. На синтаксичному рівні - це повтор, риторичне питання, перелічення, наведення прикладів для аргументації, хіазм та анафора.

Питання дискурсу є складним та багатогранним, саме тому викликає багато суперечок та питань у дослідників. А саме, парентальний дискурс залишається тією сферою, яка все більше становить інтерес для дослідників.

Хоча, на сьогодні існує численна кількість робіт, що вивчає проблему дискурсу, особливості англomовного парентального дискурсу ще не мають ґрунтового опрацювання.

Парентальний дискурс це спілкування між батьками та дітьми. Головним завданням парентального дискурсу є виховання та соціалізація дитини. Відзначмо, що головними характеристиками парентального дискурсу є неформальність, емоційність, діалогічність, зверненість, ситуативність, спонтанність та побутовість.

У діалозі між батьками та дітьми виникають різноманітні комунікативні ситуації. Тому, для опису комунікативної категорії толерантності в англomовному парентальному дискурсі використовуються різноманітні стратегії і тактики.

Поняття стратегії та тактики тісно пов'язані між собою. Адже, стратегія – це план мовної поведінки, а тактика - це конкретний мовний хід у процесі здійснення мовної стратегії.

На основі викладених фактів, ми можемо сказати, що поняття толерантність є актуальним по всьому світу та означає повагу і терпимість до різних поглядів, думок та дій.

РОЗДІЛ 2

СТРАТЕГІЇ І ТАКТИКИ РЕАЛІЗАЦІЇ КАТЕГОРІЇ ТОЛЕРАНТНОСТІ В КООПЕРАТИВНІЙ ВЗАЄМОДІЇ В АНГЛОМОВНОМУ ПАРЕНТАЛЬНОМУ ДИСКУРСІ

2.1. Стратегія гармонізації як засіб репрезентації комунікативної категорії “толерантність” в англомовному парентальному дискурсі.

Ситуація кооперативної взаємодії характеризується зацікавленням, підтримуванням, проханням, піклуванням тощо.

Кооперативна поведінка не виключає конфліктних ситуацій, які, однак, кваліфікують як продуктивні: при відмінних цілях, думках на проблему учасників взаємодії зберігається потреба відшукати спільні прийнятні підходи та способи розв’язування конфлікту, і, що важливіше, тут відсутні замах на особистість співрозмовника, його статусно-рольовий стан [33, с. 398]. Отже, головна мета кооперативної поведінки – це запобігання та розв’язання конфліктних ситуацій

Серед головних стратегій у парентальній комунікації варто зазначити стратегію гармонізації. Головною метою стратегії гармонізації є збереження психічної рівноваги між співрозмовниками. Основними характеристиками цієї стратегії є витримка, толерантність, терпимість до інших людей, доброзичливість, повага, підтримка, доброта та намагання зрозуміти іншу людину. Стратегія гармонізації навчає нас пристосовуватися до інших людей, адже це не розумно виявляти невдоволення, до людей, які є не такими як ми. Для досягнення гармонізації в спілкуванні, ми повинні, перш за все, намагатися підтримувати такий мікроклімат між співрозмовниками, при якому немає ґрунту для негативних переживань. А якщо вже і виникла конфліктна ситуація, то намагатися послабити напруженість за допомогою жарту та гумору.

У англомовному парентальному дискурсі стратегія гармонізації як засіб репрезентації комунікативної категорії «толерантність» представлена такими тактиками: тактика згоди, тактика зацікавлення та тактика підтримання.

Тактика згоди виявляється намаганням у формулюванні загальних уявлень, позицій, думок співбесідника щодо предмета розмови. Головна мета тактики згоди – створити доброзичливу атмосферу спілкування, що зближує комунікантів. Тактика згоди виражається через схвалення, підтвердження, взаємність, інтерес, похвалу, комплімент, розвиток думок, підтвердження погляду співрозмовника та констатацію його правоти. Прикладом слугує:

“Why can't I? Why can't I do something for my country, for a change? Why should I be prevented from that because I'm a woman?”

“Oh God,” her father rolled his eyes. (Danielle Steel “Wings” p. 438)

Наведений вище фрагмент є прикладом реалізації тактики згоди на вербальному та невербальному рівнях. У цьому прикладі батько поводить себе толерантно до думок своєї дочки. Адже він не переконує її, не нав'язує свою думку, а підтримує дочку в її починаннях. На вербальному рівні тактика виражається через використання вигуку *Oh God*, що є маркером згоди та використовується для послаблення емоційного напруження в діалозі. На невербальному рівні тактика виражена дієсловом *rolled his eyes*, що є реакцією на щось дурне чи дивне. Хоча батько і не розділяє погляди дочки, та все ж погоджується з нею. Ця тактика представлена мовленнєвим актом експресивом. Яскравим прикладом використання тактики згоди є:

“I'm in law school, Mom. I'm twenty-two years old. I'm grown up. I can't be there for you all the time anymore.”

“Well, neither can he. And his responsibilities are far more important than yours.” She was crying softly now and Tana shook her head. Her voice was calm when she spoke again.

“He's the one you should be mad at, Mom, not me. I'm sorry I can't be there for you, but I just can't.”

“I understand.” (Danielle Steel “Full Circle” p. 211)

У цьому прикладі мама толерантно та терпеливо ставиться до дій дочки. Не дивлячись на свої бажання, мати прислухається, підтверджує погляди дочки і погоджується з нею. Тактика згоди виражається через дієслово *understand*, яке

є маркером розуміння. При цьому, тактика представлена мовленнєвим актом комісивом.

У прикладі наведеному нижче, ми можемо спостерігати використання тактику згоди: *“Why? What's it to you?” Harry was restless and his neck had hurt all day. “I told you, she's my friend.”*

“I know you better than that, whether you like it or not.”

“So what? That's all it is. I've never slept with her.” But he already knew that, though he didn't tell Harry that.

“That doesn't mean a damn thing. That could have to do with her and not you.” There was no joking in his eyes or words. This was no joking matter to him, but Harry laughed and conceded the point.

“That's true, it could.” And then suddenly, he lay back against his pillows and looked up at the ceiling, feeling an odd closeness to his father he had never felt before. (Danielle Steel “Full Circle” p. 245)

У цьому прикладі тактика згоди виражена фразою *That's true*, що використовується для позначення згоди та позитивної оцінки мовленнєвої діяльності співрозмовника. Не викликає жодних сумнівів, щодо позитивного ставлення сина до думок та переконань батька. Тож ми спостерігаємо толерантне ставлення сина до батька. У діалозі наявне стверджувальне речення *Harry laughed and conceded the point*, в складі якого є дієслова *laughed, conceded the point*, що означають згоду з чиймись думками та поглядами. Наприкінці відзначмо, що тактика виражена мовленнєвим актом експресивом.

Розгляньмо тактику зацікавлення. Ця тактика передбачає інтерес та бажання отримати нову інформацію. Яскравим прикладом використання тактики зацікавлення є:

“You okay, Cass?” Pat glanced at her.

“I'm okay, Dad,” she assured him.

“You are a brave girl,” he said admiringly, but not admiring enough. (Danielle Steel “Wings” p. 52)

Тактика зацікавлення представлена еліптичним питанням *You okay, Cass?*, у складі якого фраза *You okay*, означає зацікавленість батька, чи в задовільному стані його дочка, а також звертання *Cass*, що робить запитання теплішим та спокійнішим. Ця тактика представлена мовленнєвим актом експресивом.

Тактику зацікавлення як засіб репрезентації комунікативної категорії “толерантність” спостерігаємо у такому прикладі англomовного парентального дискурсу:

"Yes. Now will you worry more?"

"Yes. Of course."

"You're silly, but I love you anyway." She threw her arms around her neck, gave her a kiss, and disappeared into her room to turn the music up even louder, as Jean winced, and then found that she was singing along.

"Have a good time."

"I will. I'll be home early."

"I won't count on it." Her mother smiled. (Danielle Steel "Full Circle" p. 49)

Тактика зацікавлення представлена намаганням дочки проявити інтерес та дізнатися більше інформації. Тактика зацікавлення виражена через риторичне запитання *Now will you worry more?*, у складі якого є модальне дієслово *will*, яке означає запит. У прикладі ми можемо спостерігати піклування та намагання зрозуміти іншу людину. Зрештою, ця тактика представлена мовленнєвим актом репрезентативном.

Нарешті, перейдемо до тактики підтримання, що означає поділяти погляди, виявляти симпатію, надавати допомогу, виступати на чийсь захист. У кожного бувають неприємності, труднощі та поганий настрій. Тож, в такі моменти близькі людям повинні надавати допомогу та підтримувати. Ця тактика формує позитивний емоційний стан діалогу. Наведемо кілька прикладів тактики підтримання:

Harry stared angrily at his father now. "Why the hell did you come here anyway?"

“Because you're my son. The only one I've got. Do you want me to leave?” Harrison Winslow quietly stood up and his voice was low when he spoke. “I'll leave anytime you like. I will not inflict myself on you, but I will also not allow you to continue to delude yourself that I don't give a damn about you. That's a very nice fairy tale, poor little rich boy and all that, but in the words of your friend here, it's a crock. I happen to love you very much,” his voice cracked but he went on anyway, struggling with the emotions and the words and Tana's heart went out to him. “I love you very, very much, Harry. I always have and I always will.” He walked over to him then, bent and kissed him gently on the top of his head, and then strode out of the room, as Harry looked away and closed his eyes, and when he opened them, he saw Tana standing there with tears running down her cheeks at what she had just heard. (Danielle Steel “Full Circle” p.240)

У цьому прикладі батько ділиться своїм теплом з сином, який в цьому потребує. Тож батько підтримує сина та толерантно ставить до його оцінок. На вербальному рівні тактика підтримування виражена повтором *I love you very, very much, Harry*, що формує позитивний емоційний фон діалогу, а також підкреслює певну інформацію, для закріплення її у свідомості сина. Зокрема, тактика виражена анафорою *I always have and I always will*. У прикладі наявне стверджувальне речення *He walked over to him then, bent and kissed him gently on the top of his head*, у складі якого є дієслова *bent, kissed*, які характеризують підтримку. А також прислівник *gently*, що створює теплий мікроклімат діалогу. У результаті, ця тактика представлена мовленнєвим актом експресивом.

“You`re missing out on so much.” Jean looked sad. What hadn`t she given this child to make her feel like that?

“I just can`t see that, Mom.” She searched her mother`s eyes for something she saw but didn`t understand.

“You`re the only thing that matters to me, Tan.” She found that hard to believe and yet for years her mother had sacrificed everything for her, even putting up with Arthur`s gift of charity, just so she would have something more for the child.

It tore at Tana`s heart to remember that, and it reminded her of how grateful she should be. She hugged her mother tight, remembering the past.

“I love you, Mom. I`m grateful for everything you did for me.”

“I don`t want gratitude. I want to see you happy, sweetheart.” (Danielle Steel “Full Circle” p.322)

У цьому прикладі ми спостерігаємо толерантне ставлення дочки до матері. Основними структурно-семантичними типами висловлень є стверджувальні конструкції. Тактика погодження виражена стверджувальним реченням *I love you, Mom*, у складі якого є дієслово *love*, що є маркером приязні, симпатії, прихильності та потягу. А також звертання *Mom*, що означає ласкаве звертання до неї. З іншого боку, мама також толерантна до дочки, вона надає допомогу та виявляє симпатію до неї. Тактика погодження також виражена стверджувальним реченням *I want to see you happy*, що має в собі прикметник *happy*, який означає відчуття та демонстрацію задоволення, а також ласкаве звертання *sweetheart*, що має на меті зробити людині приємно. Адже, називаючи один одного по особливому, ми стаємо ближче і зміцнюємо свої відносини. До того ж, ця тактика представлена мовленнєвим актом експресивом.

2.2. Стратегія прийняття як засіб репрезентації комунікативної категорії “толерантність” в англомовному парентальному дискурсі.

В англомовному парентальному дискурсі люди сприймають один одного, обмінюються інформацією і взаємодіють.

Розглянувши стратегію гармонізації, перейдімо до стратегії прийняття. Основна мета стратегії прийняття характеризується згодою на безпосередню взаємодія без негативу і протестів. Основними тактиками, що реалізують комунікативну категорію толерантність визначимо тактику поради та тактику прохання.

Зупинимось докладніше на тактиці поради. Тактика поради має на меті вказівку, як діяти в певних обставинах чи допомогу добрим словом у скруті. У

парентальному дискурсі, тактика поради може характеризуватися підказуванням батьків, як треба діяти дітям, що їм робити в тих чи інших обставинах. Основними характеристиками тактики поради є: спільне обговорення та обмірковування певних проблем. Але водночас тактика поради не нав'язує позиції мовця, тож за таких умов співрозмовник може або погодитися або заперечити висловлені думки.

Тактику поради як засіб репрезентації комунікативної категорії “толерантність” спостерігаємо у такому прикладі англомовного парентального дискурсу:

“You`ll be a damn fool, Cassie O`Malley, if you let that boy slip through your fingers.”

“He won`t Dad.”

“Don`t be so sure,” her father railed at her. “No man can be expected to wait forever. But maybe once you have your teaching degree, you won`t care. Maybe you have it in mind to become an old maid schoolteacher. Now there`s something to wish for.” (Danielle Steel “Wings” p.89)

У прикладі наведеному вище, батько толерує до думок дочки. Він намагається переконати її, батько демонструє власну позицію, що є підґрунтям для поради. Тактика поради виражена імперативним реченням *Don`t be so sure*, що має на меті переконати чи дати настанову. Ця тактика представлена мовленнєвим актом директивом.

Тактика поради як спосіб уникнення конфлікту спостерігаємо у наступному прикладі англомовного парентального дискурсу:

"What a ridiculous thing to say. You don't even know the man."

"I don't have to, Tana." She spoke almost bitterly. "I know the syndrome. The man doesn't even matter sometimes. Unless he's already divorced, with his papers in his hand, steer clear of him."

"That's the dumbest thing I ever heard. You don't trust anyone, do you, Mom?"

"I'm just a whole lot older than you are, Tana. And as sophisticated as you think you are, I know better than you." (Danielle Steel “Full Circle” p. 320)

У цьому прикладі мама поводитьсь толерантно до думок дочки. Вона намагається допомогти їй, дати корисну пораду, підтримати. Тактика поради репрезентована стверджувальним реченням, що містить порівняння: *I'm just a whole lot older than you are, Tana*, у складі якого є прикметник *older*, який характеризує маму, як старшу людину, яка може давати свої поради та твердження. У складі стверджувального речення є звертання *Tana*, що є маркером ввічливого ставлення. У порівняльній конструкції мама використовує посилення на особистий досвід: *I know better than you*. Ця тактика представлена мовленнєвим актом репрезентативним.

Не менш важливою тактикою є тактика прохання. Тактика прохання як засіб репрезентації комунікативної категорії “толерантність” характеризується звертанням до співрозмовника з метою спонукати його зробити або виконати щось. Тактика прохання також не передбачає обов'язковості виконання, а залишає можливість відмови. Головними особливостями цієї тактики є прояв ввічливості, вихованості та толерантності. Тож, в прикладі наведеному нижче, ми можемо спостерігати тактику прохання:

“He's the one you should be mad at, Mom, not me. I'm sorry I can't be there for you, but I just can't.”

“I understand.”

“No, you don't. And I'm sorry about that, too.”

Jean sighed into the phone. “I guess there's nothing we can do about it now. And I suppose you are doing the right thing.” She sniffed, “But please, sweetheart, don't spend all your time at the hospital. It's too depressing, and you can't do the boy any good. He'll pull out of it on his own.” Her attitude made Tana sick, but she didn't say anything to her. (Danielle Steel “Full Circle” p. 211)

У цьому прикладі мама толерує до дій дочки. Мама намагається направити дочку в правильне русло. Тактика прохання виражається через висловлення-прохання *But please, sweetheart, don't spend all your time at the hospital*, яке складається з прислівника *please*, що є маркером ввічливого додавання до прохань та звертання *sweetheart*, яке є формальним показником

ввічливості, що ідентифікує намір адресанта. Ця тактика представлена мовленнєвим актом директивом.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 2

Проаналізовано стратегії репрезентації комунікативної категорії толерантності в англomовному парентальному дискурсі в ситуаціях кооперативної взаємодії. Ситуації кооперативної взаємодії характеризуються знаходженням спільних способів розв'язування конфлікту і запобіганню конфліктних ситуацій.

Серед ключових було виділено стратегію гармонізації та прийняття, що реалізують комунікативну категорію толерантності у повній мірі.

Стратегія гармонізації реалізується батьками та дітьми через принцип збереження психічної рівноваги між співрозмовниками та характеризується підтримкою, витримкою та терпимістю до інших. Основна мета стратегії гармонізації навчити нас пристосовуватися до інших людей. Головною характеристикою стратегії гармонізації є підтримування такого мікроклімату між співрозмовниками, при якому немає ґрунту для негативних переживань. Батьки та діти у діалогах застосовують тактики комунікативної згоди, зацікавлення та підтримання, що мають на меті створити доброзичливу атмосферу спілкування, що зближує комунікантів. У діалогах фігурують мовленнєві акти – експресиви, комісиви та репрезентативи.

Стратегія прийняття реалізується через принцип згоди на безпосередню взаємодію без негативу і протестів. Стратегія прийняття характеризується сприйманням один одного, обмінюванням інформацією і взаємодією. На додачу до всього вищезгаданого, ця стратегія означає взаємодію без негативу і протестів. Найважливіші тактики, що реалізують комунікативну категорію толерантності це тактика поради та тактика прохання. Тактики поради та прохання мають на меті провести спільне обговорення та обміркувати певні проблеми, при цьому не нав'язуючи позиції мовця. Серед найчастіше використовуваних мовленнєвих актів, можемо виділити директиви та репрезентативи.

РОЗДІЛ 3

СТРАТЕГІЇ І ТАКТИКИ РЕАЛІЗАЦІЇ КАТЕГОРІЇ ТОЛЕРАНТНОСТІ В КОНФЛІКТНІЙ ВЗАЄМОДІЇ В АНГЛОМОВНОМУ ПАРЕНТАЛЬНОМУ ДИСКУРСІ

3.1. Стратегія подолання конфлікту як засіб репрезентації комунікативної категорії “толерантність” в англomовному парентальному дискурсі

Стратегія подолання конфлікту характеризується намаганням людини уникнути конфронтації. Ця стратегія характеризується невисоким рівнем направленості на задоволення інтересів іншої сторони або партнерів по взаємодії. Уникаючи конфлікту, людина прагне відійти від конфронтації, від реального вирішення конфлікту, подібна стратегія може призвести до ескалації проблеми. Найтипovішими для цієї стратегії є наступні форми: мовчання, демонстративний ухід, позиція «скривдженого», прихований гнів, депресія, ігнорування, сарказм, цинізм, індиферентне ставлення, повна відмова від стосунків з протилежною стороною.

У англomовному парентальному дискурсі стратегія подолання конфлікту як засіб репрезентації комунікативної категорії «толерантність» представлена такими тактиками: тактика погодження, тактика уникнення конфронтації та тактика пристосування.

Тактика погодження як спосіб уникнення конфлікту спостерігаємо у наступному прикладі англomовного парентального дискурсу:

“I`m sorry, Dad,” he apologized after he parked the plane. “I guess I should have practiced more.”

“Yes, you should have, son.” Pat said sadly. (Danielle Steel “Wings” p. 133)

У цьому прикладі тактика погодження виражається за допомогою висловлювання узгодження батька з діями сина. Використовуючи цю тактику батько толерує до дій та думок сина. Батько не карає сина за те, що той погано впорався зі своїм завданням, а навпаки, приймає його дії та оцінки, тим самим

зберігаючи спокій і запобігаючи конфронтації. Тобто, завдяки цій тактиці, учасники приходять до консенсусу, повністю задовольняючи інтереси обох сторін. На вербальному рівні тактика виражається через використання «Yes», що є маркером скоординування, а також через вживання модального сполучення «*should have*», що передбачає обов'язковість виконання. Ця тактика представлена мовленнєвим актом директивом.

Поширеною тактикою репрезентації категорії толерантності в англomовному парентальному дискурсі є тактика уникнення конфронтації, що характеризується відхиленням, запобіганням контакту з партнером, при якому жодне спілкування неможливе. Для цієї тактики притаманно намагання комунікантів обходити обговорення конфліктних питань з відкладанням прийняття складного рішення «на потім». Тактика уникнення полягає в тому, що співрозмовник докладає зусилля зробити все можливе, щоб відставити конфлікт. Стратегію подолання конфлікту через тактику уникнення спостерігаємо у наступному прикладі:

"It was, Dad," she said quietly. "It was me. Nick knew. He confronted me when we came down, and –"

"I won't listen to this." (Danielle Steel "Wings" p. 104)

Уникнення конфліктної ситуації у цьому прикладі виражається через використання заперечної конструкції "*won't listen*", як засобу запобігання прямої відповіді на поставлені питання та, відповідно, попередженню конфлікту батька з дочкою. Тактика відвертання характеризується відмовлянням батька вступати в діалог, ігноруванням всієї інформації та недовірою фактам і представлена мовленнєвим актом комісивом.

Тактика уникнення конфронтації як спосіб уникнення конфлікту спостерігаємо у наступному прикладі:

"Come on, Mom, we're not little kids anymore. Why do I have to go if I don't want to? Why is it rude just to say no? Couldn't I have other plans? I'm leaving in two weeks anyway, and I want to see my friends. We'll never see each other again, anyway...." She looked forlorn and her mother smiled at her.

"We'll talk about it another time, Tana." But Tana knew just how those discussions went. (Danielle Steel "Full Circle" p. 104)

Тактика уникнення конфронтації виражається через стверджувальне речення *We'll talk about it another time*, що також передбачає відвертання відповіді на запитання. Спостерігаємо, як мама не хоче вступати в діалог з своєю дочкою, нехтує її запитаннями, щоб знову не вступити в конфлікт. Для цього прикладу характерний такий тип мовленнєвих актів, як комісив.

Тактика уникнення конфронтації характеризується намаганням швидко вирішити проблему небезпечно, оскільки відкрите її обговорення може тільки погіршити ситуацію. Тож наступний діалог є яскравим прикладом використання тактики уникання конфронтації:

"And you're almost nineteen. And then what? When are you going to think about it, Tan?"

"I don't know, Mom. Maybe never how's that? Maybe I'll never get married. So what? If I'm happy, who cares?"

"I care. I want to see you married to a nice man with nice children in a nice house..." Jean was crying openly now, it was what she had always wanted for herself...yet, she was alone... with a couple of nights a week with a man she loved, and a daughter who was almost gone... She bent her head and sobbed, as Tana came to her and hugged her close.

"Come on, Mom, stop... I know you what the best for me... but just let me work things out for myself." (Danielle Steel "Full Circle" p. 149)

У цьому прикладі тактика уникнення конфронтації виражається через спонукальне речення *Come on, Mom, stop*, у складі якого є фразове дієслово *Come on*, що вказує на висловлювання подиву та сумніву, а також зменшувально-пестливе звертання *Mom*. Дієслова *stop* використовується для заклику припинити діалог. Тож, дочка толерантна до почуттів мами. Тактика уникнення представлена мовленнєвим актом комісивом.

Наступною тактикою є тактика пристосування. Пристосування це такий прийом поведінки співрозмовника, при якому він ладен відмовити своїм

інтересам і поступитися іншій особі заради того, щоб минути протистояння. Тактика пристосування передбачає, що предмет спору не є важливий у порівнянні з доречністю зберегти хороші стосунки з другою людиною та відступити, у такий спосіб самоствердитися є найкращим варіантом поведінки. Тактика пристосування направлена на збереження добрих взаємин з партнером по комунікації, без відстоювання своїх інтересів. Тактика пристосування передбачає, що одна зі сторін конфлікту зовсім не захищає своїх інтересів і діє, як того вимагає опонент. Здебільшого, цю тактику часто обирають люди із заниженою самооцінкою, невпевнені в собі, оскільки вважають, що їхня позиція й думка не повинні братися до уваги. Наприклад:

“I want to join....I did join the Army’s Flying Training Command,” she said happily, and then she explained it to them.

“Wait a minute”. You’re going to be flying bombers to England? Do you know how heavy and hard to manage those are?”

“I know, Dad.” She smiled. “I’d have a co-pilot.”

“Probably another woman.”

“Sometimes.”

“You’re crazy,” he said tersely, “patriotic, but crazy.” (Danielle Steel p. 437)

Як бачимо, батько толерантно повів себе відносно думок своєї дочки. Він не став переконувати її, а навпаки, погодився з її думкою приєднатися до армії льотчиків. Батько готовий поступитися своїми інтересами і поступитися своїй дочці заради того, щоб уникнути протистояння. Тож, мовними засобами подолання конфлікту слугує стверджувальне речення *You’re crazy, patriotic, but crazy*, у складі якого є позитивно-оцінюючі прикметники. Прикметники *«crazy»*, *«patriotic»* вказують на позитивні якості, які розвивають та підтримується думку дитини. У цьому прикладі наявний такий тип мовленнєвих актів, як репрезентатив.

Тактика пристосування як спосіб уникнення конфлікту спостерігаємо у наступному прикладі:

And then suddenly Jean took her hand and looked into her eyes. "Is this what you really want, Tana?"

Tana answered her quietly. "Yes, Mom, it is."

"You're sure?"

Tana smiled. (Danielle Steel "Full Circle" p. 190)

У цьому прикладі мати виявляє толерантність до дій дочки. Дізнавшись, що це рішення дуже важливе для неї, вона вирішила поступитися, не відстоюючи свої інтереси. Тактика пристосування виражена риторичним питанням *Are you sure?*, за допомогою якого мама хоче переконатися в правильності виконання дій. Тактика виражена через такий тип мовленнєвих актів, як репрезентатив.

3.2. Стратегія знаходження консенсусу як засіб репрезентації комунікативної категорії "толерантність" в англомовному парентальному дискурсі.

Стратегія знаходження консенсусу є не менш важливою у парентальному дискурсі. Вона базується на принципі ухвалення такого рішення, яке схвалюють усі учасники процесу. Слід зазначити, що схожа угода може триматися лише на постійній згоді, у якій притягнуті всі співучасники конфлікту. Як результат, враховуються думки всіх сторін та відбувається зближення розбіжних поглядів. Застосування стратегії знаходження консенсусу в ситуаціях конфліктної взаємодії має на меті не лише зменшення його наслідків, але і максимальну вигоду та інтерес для усіх учасників конфліктної ситуації.

У англомовному парентальному дискурсі стратегія знаходження консенсусу як засіб репрезентації комунікативної категорії «толерантність» представлена такими тактиками: тактика компромісу і тактика співпраці.

Тактика компромісу значить часткове задоволення обох сторін. Для тактики компромісу характерними є взаємні поступки, угамування суперечностей і підкреслення спільності інтересів. З метою порозуміння,

сторони згоджуються на часткове задоволення своїх потреб, щоб зберегти свої стосунки. Але нажаль, компроміс може дати лише часткове вирішення конфліктної взаємодії, адже причини повністю не ліквідовуються.

Тактику компромісу як спосіб уникнення конфлікту спостерігаємо у такому прикладі англомовного парентального дискурсу:

“Your mother and I want you,” he hesitated and glanced at OOna for a second, “to make your own decision. And whatever you decide, we’re behind you. But if you go,” he wanted, “you’d better come back, and damn often.”

“Thank you, ... thank you...” She hugged them both, and sat down at the foot of their bed with a sigh. (Danielle Steel p.164)

У цьому прикладі тактика компромісу виражається через часткове порозуміння батьків з діями дочки. Хоча вони і не хочуть, щоб дочка вибрала саме таку професію, та вони все одно йдуть на взаємні поступки. Батьки йдуть на компроміс, щоб вберегти свої відносини з дитиною. Використовуючи тактику компромісу батьки толерують до дій своєї дитини. На вербальному рівні тактика компромісу виражається через використання етикетних формул: *Thank you, ... thank you*, що є маркером подяки батькам, за те, що вони зробили для дочки. На невербальному рівні використовуються контактні жести – обійми *She hugged them both*. Цей невербальний компонент знаходячись у поєднанні з вербальною складовою, підсилює значущість усієї репліки. Ця тактика представлена мовленнєвим актом експресивом.

Тактика компромісу як спосіб уникнення конфлікту спостерігаємо у наступному прикладі:

“Why don’t you just relax and enjoy yourself, Tana? You never know, you might meet someone you like.”

“I don’t want to meet someone I “like”. I don’t even want to go, Mom.”

Tears filled Jean’s eyes as she looked at her, and Tana couldn’t stand the look on her face. “I just wanted you to ... I wanted you to have ...” Tana knelt and hugged her close.

"I'm sorry, Mom. I'm sorry ... I know it'll be beautiful." (Danielle Steel *"Full Circle"* p. 122)

У цьому прикладі відбувається часткове порозуміння між мамою та дочкою. Дочка хоче займатися кар'єрою, а для мами найважливіше, щоб в її дочки була сім'я, чоловік та діти. Дочка йде на компроміс і ніби погоджується з мамою. Залишаючись при своїй думці намагається уникнути конфлікту. Тож саме дочка толерує до думок своєї мами. Тактика компромісу виражається через конструкцію *I'm sorry, Mom*, в якій *I'm sorry* є маркером висловлювання співчуття, а також через звертання *Mom*, яке робить вибачення теплішим та особистим. У цьому прикладі наявний мовленнєвий акт репрезентатив.

Тактика співпраці означає знайти рішення, яке задовольняло б вимоги обох сторін. Для тактики співпраці характерним є те, що при обранні цієї тактики співбесідник прагне вирішити конфлікт у такий спосіб, щоб у виграші опинилися всі. Співрозмовник не тільки бере до уваги позицію другого учасника, а й бажає, щоб інша сторона теж була вдоволена та рада. Головна мета тактики співпраці – це намагання встановити рівновагу між власною метою та бажанням реалізувати інтереси інших. Обираючи тактику співпраці, учасник конфлікту налаштований на вирішення конфлікту на взаємовигідних засадах. Учасникам парентального дискурсу, які використовують тактику співпраці характерні раціональність, толерантність і виявлення особистих поглядів без агресії. Такий тип поведінки в конфлікті об'єднує та поріднює людей.

Наступний яскравий приклад тактики співпраці:

"What do you think I should do, Dad?" She was begging for his approval and he knew it.

"I just don't know," ... "You have to do what you need to do, Cass. Whatever it is your mind and heart tell you. I can't stand between you and a great future. But if you get hurt, i'll never forgive myself..."

"I'd like to do it, Daddy,"

“At your age, I would have too. It would have been the greatest opportunity in my life, if anyone had offered it. But they didn’t.” (Danielle Steel p.264)

У відмінності з тактикою компромісу, де тактика виражається через часткове порозуміння батьків з діями дітей, то у цьому прикладі, тактика співпраці передбачає повне порозуміння батька з дочкою. Батько прислухається до бажань своєї дитини і хоче, щоб вона була задоволена своїм вибором. У цьому випадку батько толерує до думок своєї дитини. Тактика співпраці виражається через вживання модальної конструкції *would have too*, що передбачає обопільну згоду. У цьому прикладі наявний такий тип мовленнєвих актів, як репрезентатив.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 3

Проаналізовано стратегії репрезентації комунікативної категорії толерантності в англomовному парентальному дискурсі в ситуаціях конфліктної взаємодії. Ситуації конфліктної взаємодії характеризуються виникненням суперечностей між співрозмовниками, що є результатом розходження їх думок, поглядів, цінностей та мотивів. В більшості випадків, це зіткнення протилежних поглядів на щось. Тож, виникнення конфліктних ситуацій існують в усіх сферах. Слід зазначити, що конфліктні ситуації яскраво виражені в парентальному дискурсі. Серед ключових було виділено стратегію подолання конфлікту та стратегію знаходження консенсусу, що реалізують комунікативну категорію толерантності у повній мірі.

Стратегія подолання конфлікту характеризується намаганням людини уникнути конфронтації. Основними ознаками стратегії подолання конфлікту є мовчання, демонстративний ухід, позиція «скривдженого», прихований гнів, депресія, ігнорування чи повна відмова від стосунків з протилежною стороною. Стратегія подолання конфлікту як засіб репрезентації комунікативної категорії «толерантність» представлена такими тактиками як: тактика погодження, тактика уникнення конфронтації та тактика пристосування. Головна задача тактик – це намагання уникнути конфлікту. У діалогах фігурують мовленнєві акти – комісиву, репрезентативну, директиву та експресиву.

Стратегія знаходження консенсусу базується на принципі ухвалення такого рішення, яке схвалить усі учасники процесу. Треба зазначити, що стратегія знаходження консенсусу повинна відбуватися тільки на сталій та непохитній згоді. Стратегії знаходження консенсусу в ситуаціях конфліктної взаємодії має на меті зменшення його наслідків. У англomовному парентальному дискурсі стратегія знаходження консенсусу як засіб репрезентації комунікативної категорії «толерантність» представлена такими тактиками: тактика компромісу і тактика співпраці. Для цих тактик характерними є взаємні поступки та угамування суперечностей. У діалогах фігурують мовленнєві акти – експресиви та репрезентативи.

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

У першому розділі нашої роботи було досліджено питання толерантності як прийняття інших думок, переконань, оцінок, поглядів та дій. Толерантність є різнобічним та складним формуванням, і є важливою особливістю людини, що допомагає зробити спілкування більш обміркованим та виваженим. Поняття толерантності досліджується в багатьох сферах, таких як: філософія, психологія, культурологія та інші.

Було розглянуто категоріальний статус толерантності, що стверджує напрямок необхідного ставлення до людей і їх світогляду в цілому, та включає в себе такі ціннісні орієнтири, як неконфліктність та повагу.

Комунікативна категорія толерантності представлена набором різнорівневих мовних засобів вираження. Найчастіше вживані це іменники, дієслова та прикметники.

Толерантність є однією із цінностей сучасного англомовного парентального дискурсу. Тому, останнім часом дослідники все більше проявляють інтерес до вивчення англомовного парентального дискурсу. Головними учасниками англомовного парентального дискурсу є батьки та діти. Тож, англомовний парентальний дискурс – це взаємодія батьків та дітей, де батьки виховують та готують дітей до суспільства.

Характерними рисами англомовного парентального дискурсу є діалогічність, зверненість, ситуативність, спонтанність, побутовість та неформальність.

Виховання повністю залежить від стратегій та тактик, які обирають батьки. Стратегія передбачає комплекс заходів, необхідних для досягнення цілей. Слід виділити, що головна мета стратегії – це забезпечити результативну та продуктивну організацію діалогічної взаємодії та допомогти співрозмовнику правильно впливати на адресата.

Стратегії тісно пов'язані з тактиками. Адже, комунікативна тактика містить декілька дій, що сприяють реалізації стратегій. Комунікативна тактика

може змінити хід спілкування задля вирішення приватного комунікативного завдання конкретного етапу.

Комунікативна тактика реалізується певним мовленнєвим актом, що являє собою мовленнєву дію, яка виконується згідно з принципами і правилами мовленнєвої поведінки. Кожний мовленнєвий акт у парентальному дискурсі здійснює безліч функцій та включає багато цілей.

У другому розділі було досліджено стратегії і тактики реалізації комунікативної категорії “толерантність” та схарактеризовано особливості їх вербальної репрезентації в ситуаціях кооперативної взаємодії в англomовному парентальному дискурсі. У ситуаціях кооперативної взаємодії в англomовному парентальному дискурсі виокремлено дві стратегії, які репрезентують толерантність. Це – стратегія гармонізації та стратегія прийняття. Ці стратегії навчають нас пристосовуватись до інших людей та сприймати один одного. Стратегія гармонізації репрезентована тактиками комунікативної згоди, зацікавлення та підтримання, що представлені тками мовленнєвими актами як експресиви, комісиви та репрезентативи. В свою чергу, стратегія прийняття реалізується тактиками поради та прохання та представлена такими мовленнєвими актами як директиви та репрезентативи.

У третьому розділі встановили стратегії і тактики реалізації комунікативної категорії “толерантність” та схарактеризували особливості їх вербальної репрезентації в ситуаціях конфліктної взаємодії в англomовному парентальному дискурсі. У ситуаціях конфліктної взаємодії в англomовному парентальному дискурсі виокремлено також дві стратегії, які репрезентують толерантність, а саме стратегія подолання конфлікту та стратегія знаходження консенсусу. Ці дві стратегії сприяють уникненню конфлікту та знаходженню спільної точки дотику. Стратегія подолання конфлікту, включає тактику погодження, тактику уникнення конфронтації та тактику пристосування. У діалогах найчастіше використовуються комісиви, репрезентативи, директиви та експресиви. Стратегія знаходження консенсусу, має тактику компромісу і

тактику співпраці, а також представлена такими мовленнєвими актами, як експресиви та репрезентативи.

Сутність вищевикладеного зводиться до того, що неможливо уявити теперішній та подальший розвиток суспільства без поняття толерантності. Зі сказаного раніше випливає те, що толерантність – це взаємодія та гармонія між собою та навколишнім світом.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Арутюнова Н. Д., Арутюнова Н. Д. Лингвистический энциклопедический словарь : сов. энцикл. 1990. 136 с.
2. Асмолов А. Г., О смыслах понятия «толерантность»: науч. публицистический вестник. Москва : МГУ, 2001. 8–18 с.
3. Асташова Н.А., Проблема воспитания толерантности в системе образовательных учреждений: Москва, 2002. 74–85 с.
4. Бацевич Ф. С., Лінгвокультурні аспекти комунікативної толерантності. Соціогуманітарні проблеми людини : науковий журнал. 2010. №5. 108–119 с.
5. Бацевич Ф. С., Основи комунікативної лінгвістики : підручник. Київ : Академія, 2004. 344 с.
6. Бігарі А.А. Дискурс сучасної англомовної сім'ї : автореф. дис... канд. філол. наук : 10.02.04. Київ, 2006. 21 с.
7. Бідонько І. В. Зміст і складові толерантності особистості : вісник післядипломної освіти. 2011. № 3. 189-194 с.
8. Бідонько І. В. Толерантність та інтолерантність як особистісна характеристика старшокласників : вісник післядипломної освіти. 2011. № 5. С. 184-192.
9. Булах М. Б. Евфемізми в медіатексті: функціональний аспект. Актуальні проблеми української лінгвістики. 2016. - № 33. С. 97-110.
10. Буров С. Права людини та толерантність. Мультиверсум. 2005. № 51. С. 75–81.
11. Виноградова Е. Г. Субъектные предпосылки толерантности личности : автореф. дис. канд. психол. наук : 19.00.01. Сочи, 2002. 23 с.
12. Дейк Т. А. Язык. Познание. Коммуникация : пособие. Москва : Прогресс, 1989. 312 с.

13. Декларації принципів толерантності : Затверджено резолюцією 5.61 Генеральної конференції ЮНЕСКО від 16.11.1995 р. Відомості Верховної Ради України. 1999. № 3/4. С. 175–179
14. Докашенко Я. В. Реалізація комунікативної категорії «толерантність» в дискурсі британської королеви Єлизавети II : магістер. робота. Суми : СумДПУ ім. А. С. Макаренка. 2020. 139 с.
15. Захарова Е.П. Коммуникативная категория чуждости и её роль в организации речевого общения : межвуз. сб. науч. тр. Саратов. 1998. 87-94 с.
16. Захарук Н. О. Лінгвопрагматична варіативність директивів в англomовному конфліктному парентальному дискурсі : збірник наукових праць студентів. Суми : СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2017. 31–36 с.
17. Стернин И.А., Шилихина К.М. Коммуникативные аспекты толерантности : науч. пос. Воронеж : 2000. 110 с.
18. Иссерс О.С. Коммуникативные стратегии и тактики русской речи: учеб. Москва : ЛКИ, 2008. 288с
19. Кирилина А.В. Гендер: лингвистические аспекты : монографія. Москва : РАН, 1999. 189 с.
20. Козлова В. В. Реалізація виховного впливу в англomовному парентальному дискурсі: структурно-семантичний та прагматичний аспекти : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук. Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2012. 20с.
21. Козлова В. В. Реалізація комунікативної ініціативи в англomовному парентальному дискурсі : наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Філологічна». Острог : НаУОА. 2017. № 67. С. 148–151.
22. Козлова В. В. Типологічні особливості англomовного парентального дискурсу : Тези доповідей XII наук. конф. з міжнародною участю. Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна. 2013. 158 – 159 с.
23. Козлова В.В. Віковий параметр в англomовному парентальному діалогічному дискурсі : Матеріали IV Міжнар. наук. форуму. Сучасна

англістика : Традиції. Сьогодення. Перспективи. Харків : ХНУ імені В.Н. Каразіна. 2011. 56-57 с.

24. Козлова В.В., Багацька О.В. Функціонування мовних засобів вікової семантики в англомовному парентальному дискурсі : науковий журнал. Чернівці : 2018. № 1(15). С. 156-161.

25. Козлова, В. В. Лексико-семантичні засоби репрезентації комунікативної категорії «толерантність» в англомовному європарламентському дискурсі : вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: «Філологія. Соціальні комунікації». Київ : ТНУ імені В. І. Вернадського. 2019. № 3. 122–126 с.

26. Козлова, В. В. Стратегія гармонізації в англомовному парентальному дискурсі : науковий журнал. Чернівці : 2016. № 11/12, ч. 1. С. 280–285.

27. Кондратенко, Я. О. Комунікативні стратегії й тактики вираження толерантності в сучасному газетному дискурсі. Сучасні філологічні дослідження та навчання іноземної мови в контексті міжкультурної комунікації : збірник наукових праць. Житомир : ЖДУ імені І. Франка. 2018. 179-183 с.

28. Дяченко Н. Г. Конфлікти: комунікативно-прагматичний аспект: філологічний часопис. Житомир : ЖДУ імені І. Франка. 2019. №1. 21–31 с.

29. Ларіна Е. В. Просодія толерантності/інтолерантності в політичному дискурсі : автореф. дис. канд. філол. наук : 10.02.15 / Південноукр. нац. пед. ун-т ім. К. Д. Ушинського. Одеса, 2010. 20 с.

30. Лопухов А. М. Словарь терминов и понятий по общественному : словарь. Москва : Айрис-Пресс. 2013. 420 с.

31. Михайлова О. А. Лингвокультурологические аспекты толерантности : учебно-методическое пособие. Екатеринбург : Издательство Уральского университета. 2015. 124 с.

32. Молчанова А. О. Толерантна та інтолерантна особистість в сучасному освітньому середовищі : науковий часопис. Київ : НПУ імені М.П. Драгоманова. 2013. № 6-7. 186-189 с.

33. Романов В.В. Юридическая психология : ученик. Москва : Юрист. 2000. 488 с.
34. Сахно, Є. М. Комунікативна категорія “толерантність” в англomовному дипломатичному дискурсі: лінгвопрагматичний аспект : магістер. робота. Суми : СумДПУ ім. А. С. Макаренка. 2020. 88 с.
35. Серль Дж. Что такое речевой акт? Новое в зарубежной лингвистике : ученик. Москва : Прогресс. 1986. 151-169 с.
36. Солдатова Г. У., Филилеева Е. В. Толерантность, социальное доверие и ксенофобия: определяющие факторы и группы риска : конспекты Международного университета в Москве. Москва : МГУ. 2006. №6. 154-176 с.
37. Солощук Л. В. Вербальні і невербальні компоненти комунікації в англomовному дискурсі : монографія. Харків : Константа. 2006. 300 с.
38. Солощук Л. В. Дискурсивна особистість у світлі теорії полікодовості комунікативного процесу : записки з романо-германської філології . Одеса : Одеський національний університет імені І. І. Мечникова. 2015. №1. 167–174 с.
39. Стернин И. А. Введение в речевое воздействие : учебник. Воронеж : ВГУ. 2001. 227 с.
40. Тарасенко Г. С. Мовна репрезентація толерантної/інтолерантної комунікативної поведінки в сучасному американському президентському дискурсі : магістер. робота. Суми : СумДПУ ім. А. С. Макаренка. 2020. 134 с.
41. Фролова І. Є. Конфронтація як різновид міжособистісної взаємодії : журнал. Харків : ХНУ ім.В. Н. Каразіна. 2010. № 928. 68-74 с.
42. Шаповалова Т. А. Коммуникативная категория толерантности и ее реализация в современном политическом дискурсе : диссертация кан. философ. наук : 10.02.19 / Саратовский государственный университет им. Н. Г. Чернышевского. Саратов, 2013. 198 с

43. Шахгельдянц Г. Р. Эвфемизмы как средство выражения языковой толерантности в политическом дискурсе : статья. Пятигорск : ПГУ. 2017. 137 с.

СПИСОК ІЛЮСТРАТИВНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Steel D. Wings : book. New York : Copyright. 1995. 452 с.
2. Steel D. Full Circle : book. New York : Copyright. 1989. 448 с.

МЕТОДИЧНИЙ ДОДАТОК

Комплекс вправ для спеціального курсу з навчальної дисципліни «Стилістика»

Цей комплекс вправ розроблений для студентів філологічних факультетів. Весь комплекс вправ підготовлений згідно з темою наукового дослідження «Комунікативна категорія толерантності в англомовному парентальному дискурсі». Подані приклади вправ спрямовані на те, щоб навчити студентів ідентифікувати засоби реалізації англомовних парентальних комунікацій. Студенти матимуть змогу розглянути та дослідити лексичні та синтаксичні аспекти організації англомовного парентального дискурсу. Крім того, подані вправи сприяють розвитку лексичних та граматичних навичок.

Усі вправи ґрунтуються на матеріалі дискурсивних фрагментів – мікродіалоги спілкування між членами родини, виокремлені методом суцільної вибірки з художніх творів англомовних авторів XX – початку XXI століть, які є прикладами парентального дискурсу.

Комплекс вправ:

Task 1: Find out and underline in the sentences repetitions.

Режим роботи: самостійно.

Час виконання: 3-5 хв.

- 1) Why can't I? Why can't I do something for my country, for a change?
Why should I be prevented from that because I'm a woman?
- 2) I love you very, very much, Harry. I always have and I always will.
- 3) He's the one you should be mad at, Mom, not me. I'm sorry I can't be there for you, but I just can't.
- 4) You know what I think of you. You were never there when I needed you. You were always somewhere goddamn else, with some girl, in some spa, or on some mountaintop, with your friends.

5) I'll leave anytime you like. I will not inflict myself on you, but I will also not allow you to continue to delude yourself that I don't give a damn about you.

6) You can't live like that, son. Afraid to lose, afraid to live, afraid to die.

Task 2: Match the slang on the left with its synonym on the right.

Режим роботи: самостійно.

Час виконання: 5 хв.

1) to slip through one`s fingers	a) to depend on someone to do what you want
2) a hotshot	b) something that is false, misleading, full of lies
3) Suffragettes	c) to annoy or frustrate one to the point of exasperation
4) to count on smth	d) an expression of anger
5) to dug into smth	e) to slowly transition from one thing to another
6) dammit	f) to escape
7) to drive one`s nuts	g) no longer changeable
8) crock of crap	h) an exceptionally able person
9) to fade into smth	i) to put your hand in your pocket or bag in order to find something
10) set in stone	j) a woman seeking the right to vote through organized protest

Task 3: Find out and underline in the sentences simile.

Режим роботи: самостійно.

Час виконання: 3-5 хв.

1) I was crazy about her when we first met, but she was as locked up as a stone.

2) She was as long and lanky and beautiful as Andy had been.

- 3) And as sophisticated as you think you are, I know better than you.
- 4) I'm not really as bad as you like to think, you know.
- 5) Harrison felt his heart sink like a rock, but he had to think for his son now.
- 6) Harry's words burned through him like fire.

Task 4: Find out in the sentences epithets. Classify them and fill in the table with the proper type:

Simple	Compound

Режим роботи: самостійно

Час виконання: 5 хв.

1. "You are a brave girl," he said admiringly, but not admiring enough.
2. I can't stand between you and a great future.
3. But please, sweetheart, don't spend all your time at the hospital.
4. That's a very nice fairy tale, poor little rich boy and all that, but in the words of your friend here, it's a crock.
5. He's a nice man, and it's very comfortable, but I don't think it's more than that.
6. It turned out to be a very low-stress job.

Task 5: Match the interjection on the left with its meanings on the right.

Режим роботи: самостійно.

Час виконання: 5 хв.

1) Fine!	a) used to emphasize how surprised, angry, shocked, you are
2) Oh God!	b) used to express anger or frustration
3) Aha!	c) in a satisfactory or pleasing manner
4) Never dammit!	d) used to encourage smb to do

	something they do not much want to do
5) Come on!	e) used to express satisfaction, triumph, or surprise

Task 6: Identify expressive means in the following sentences and state their functions. Remember that two expressive means are odd out.

Режим роботи: самостійно.

Час виконання: 3-5 хв.

- a) hyperbole;
- b) repetition;
- c) enumeration;
- d) affirmative sentence;
- e) emphatic construction;
- f) simile;
- g) elliptical question;
- h) anaphora.

1	«I'm just a whole lot older than you are, Tana. »
2	« But please, sweetheart, don't spend all your time at the hospital.»
3	« I love you very, very much, Harry. I always have and I always will»
4	« I want to see you happy, sweetheart.»
5	« You okay, Cass?»
6	«I'm in law school, Mom. I'm twenty-two years old. I'm grown up.»

Task 7: Find out syntactical stylistic devices used in the examples below and specify their functions.

Режим роботи: самостійно.

Час виконання: 5-8 хв.

1. «You were always somewhere goddamn else, with some girl, in some spa, or on some mountaintop, with your friends.»

2. «Afraid to lose, afraid to live, afraid to die.»
3. San Diego. Japan. Christmas. Jean.
4. «She can't do that to you. She can't keep threatening you for the rest of your life.»
5. It was as though she were making a last attempt to change Tana's mind, but there was nothing to change it with, no lifestyle, no man, no overwhelming gift, and nothing would have changed it anyway.
6. I had no time for all that nonsense. I had no time for anything... except the business.
7. And at last it was his turn in the small red plane as he climbed, and he climbed, and he climbed, and he watches him sharply.
8. And they kept running into each other everywhere, at the house, at the airport, even at the grocery store when she did some shopping for her mother.

Task 8: Indicate stylistic figures in the following extracts and dwell upon their functions.

Режим: самостійно.

Час виконання: 5 хв.

1. His argument was as clear as mud.
2. A small crowd seems to be gathering in the school gym.
3. I asked Steve to go to the dance with me. He gave me a definite maybe.
4. I could sleep for a year; I was so tired.
5. I've told you a million times to help with the housework.

SUMMARY

The problem of tolerance has become one of the most pressing and widely demanded in the world. It is discussed at different levels, in different aspects, includes a layer of different issues related to human relationships.

In modern linguistic studies, tolerance is defined as a universal category for the formation of communication.

Scientists are very interested in studying the specifics of parenteral communication. There is a comprehensive study of communication strategies and tactics of English parental communication (A. A. Bigari, V. V. Kozlova, L. V. Soloshchuk).

The **aim** of the given research is to study the features of the implementation of the strategy and tactics of tolerance in cooperative and conflict interaction in English parental discourse.

To achieve the aim the solution of the following **tasks** is required:

- 1) To analyse the concept of the category tolerance;
- 2) To characterize the status of parental discourse in the modern communicative-discursive paradigm of linguistic research;
- 3) To identify communication strategies and tactics of tolerant communication and the system of language means of its expression;
- 4) To identify and characterize strategies and tactics for implementing the category of tolerance in cooperative interaction in English parental discourse.
- 5) To identify and characterize strategies and tactics for implementing the category of tolerance in conflict interaction in English parental discourse.

The **object** of the research is the communicative category of tolerance in English parental discourse.

The **subject** is strategies and tactics for implementing the category of tolerance in cooperative and conflict interaction in English parental discourse.

The following research **methods** are used:

- the method of interpretive text analysis was used to distinguish fragments of the implementation of the communicative category "tolerance" in English parental discourse;
- the method of discourse analysis was used to identify the typological features of English parental discourse;
- the descriptive-analytical method was used to study scientific and theoretical sources on research issues;
- the pragmatic method that permitted to analyse the strategies and tactics of realization of the communicative category "tolerance" in English parental discourse;
- the method of lexical-semantic and lexical-grammatical analysis, which ensured the identification of features of verbal representation of strategies and tactics of realization of the communicative category "tolerance" in English parental discourse;
- the method of linguistic interpretation of data - explanation, systematic description and comprehensive interpretation of the linguistic meaning of research results, formulation of the main conclusions of the work.

The **theoretical value** of the research work is that it is a contribution to the further development of communication theory and the development of tactical and strategic potential for the representation of the communicative category of tolerance in English parental discourse.

The **practical value** of the research work is determined by the possibility to use its results and theoretical positions in lectures and seminars on communicative linguistics, linguopragmatics.

The **novelty** of the work lies in the fact that for the first time the set of strategies and tactics for implementing the communicative category of tolerance in English parental literary discourse was made.

The **results** of the research work were approbated at the IV All-Ukrainian Scientific Internet Conference “Dialogue of Languages and Cultures in the Modern Educational Space” (Sumy, November 2020).

The main results of the research work are reflected in the article “Conflict Overcoming Strategy as a Means of Representing the Communicative Category of Tolerance in English Parental Discourse” which was published in the collected book of scientific works “Current issues of philology and methodology” (Sumy, 2021).

The **graduation essay includes** the introduction, three chapters, conclusions to chapters, general conclusions, list of the reference literature, list of illustrative material, summary and supplements.

In the **first chapter** “Theoretical Principals of the Study of the Communicative Category of Tolerance in English Parental Discourse”, the main concept of the communicative category of tolerance in English parental discourse is presented.

Tolerance is a complex concept that includes compliance with laws, rules, conventions, postulates of non-conflict communication, speech culture, all components of the category of politeness and many other factors of interpersonal interaction with the use of language.

Tolerance is studied as a communicative category. The communicative category of tolerance has a certain set of attitudes and rules of language behavior in society.

The communicative category of tolerance is represented by a set of multilevel linguistic means of expression.

Parental discourse remains an area of increasing interest to researchers. Various strategies and tactics are used to describe the communicative category of tolerance in English parental discourse.

The **second chapter** “The Strategies and Tactics of Implementation of the Category of Tolerance in Cooperative Interaction in English Parental Discourse” is devoted to the study the strategies and tactics of realization of the communicative

category “tolerance” in the situations of cooperative interaction in English parental discourse.

Situations of cooperative interaction are characterized by finding common ways to resolve conflict and prevent conflict situations. A strategy of harmonization and acceptance has been identified, which fully implements the communicative category of tolerance.

The main characteristic of the harmonization strategy is the maintenance of such a microclimate between the interlocutors, in which there is no ground for negative feelings. The dialogues use tactic of communicative agreement, tactic of interest and tactic of support.

The adoption strategy is characterized by the perception of each other and the exchange of information. The most important tactics are tactic of advice and tactic of request.

In the **third chapter** “The Strategies and Tactics of Implementation of the Category of Tolerance in Conflict Interaction in English Parental Discourse” is devoted to the study the strategies and tactics of realization of the communicative category “tolerance” in the situations of conflict interaction in English parental discourse.

Among the conflict situations, the strategy of overcoming the conflict and the strategy of finding consensus were presented. These strategies fully implement the communicative category of tolerance.

The strategy of overcoming the conflict as a means of representing the communicative category "tolerance" is represented by the tactic of reconciliation, the tactic of avoiding confrontation and the tactic of adaptation. The main task of tactics is to try to avoid conflict.

In English parental discourse, the strategy of finding consensus is represented by the tactic of compromise and the tactic of cooperation.

The prospect of further research lies in a complex investigation of other strategies and tactics, its communicative and pragmatic aspects, further analysis of

lexical, syntactic and stylistic devices that facilitate the realization of English parental discourse.